Żółwin, 29 marca 2026

Prof. dr hab. Maciej Haman
Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz dorobku dr Łukasza Michalczyka w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Dr Łukasz Michalczyk złożył wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia, przedstawiając jako osiągnięcie cykl publikacji pod roboczym tytułem „Sensoryczne i premotoryczne mechanizmy selekcji uwagowej" oraz towarzyszący dorobek naukowy. Poniższa recenzja odwołuje się do kryteriów oceny wyszczególnionych w art. 219 ustawy z dn. 20 lipca 2018 „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce" (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami; dalej określanej jako „Ustawa").

Przebieg dotychczasowej kariery naukowej

Habilitant uzyskał stopień naukowy doktora w dyscyplinie psychologia na Uniwersytecie Jagiellońskim w r. 2012 na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Mechanizm orientacji uwagi przestrzennej a procesy motoryczne na przykładzie związku pomiędzy programowaniem ruchu gałek ocznych a procesem Hamowania Powrotu Uwagi (IOR)*. Od roku 2014 do teraz jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie habilitacyjne został zgłoszony cykl 6 artykułów opublikowanych w języku angielskim w czasopismach z obszaru psychologii i nuerokognitywistyki, znajdujących się w wykazie MNiSW o którym mowa w art. 267 ust. 2 Ustawy oraz indeksowanych w JCR i SCOPUS, roboczo zatytułowany „Sensoryczne i premotoryczne mechanizmy selekcji uwagowej". W czterech z tych artykułów habilitant jest pierwszym i zarazem korespondencyjnym autorem (w tym w dwóch jedynym autorem). We wszystkich publikacjach współautorkach wkład habilitanta w powstanie publikacji został określony jako znaczący. Habilitant brał udział we wszystkich etapach powstawania koncepcji, realizacji i raportowania badania, przy czym w tych publikacjach, w których był pierwszym autorem, jego rola we wszystkich etapach była wiodąca. Należy więc uznać, że udział habilitanta w rozwiązaniu problemu naukowego przedstawionego w cyklu publikacji był znaczący. Pod względem formalnym osiągnięcie to jest więc zgodne z kryterium sformułowanym w Art. 219, ust. 1, punkt 2 b Ustawy.

Zgodnie z deklaracją habilitanta w autoreferacie, przedmiotem badań w cyklu publikacji były mechanizmy wzrokowej selekcji uwagowej, rozumianej jako proces umożliwiający wybiórcze przetwarzanie informacji w polu widzenia: mechanizm egzogennej kontroli uwagi, mechanizm

endogennej kontroli uwagi i związek reaktywności emocjonalnej z egzogenną orientacją uwagi. Wydaje mi się jednak, że takie ujęcie problematyki pracy (jak i jej tytuł) jest nieco zbyt szerokie. Elementem łączącym wszystkie przedstawione badania było wykorzystanie zadania wskazywania Posnera (*Posner cueing task*; NB takie tłumaczenie na j. polski wydaje mi się nieco mylące) i jego modyfikacji, ze skupieniem się na efektach facylitacji i kosztów (hamowania) mierzonych przy rożnych parametrach prezentacji bodźców i różnych miarach reakcji (poprawność i czasy reakcji manualnych, reakcje sakadowe, poszerzenie źrenicy). Habilitant bardzo dobrze wpisuje się ze swoimi badaniami we współczesne dyskusje na temat mechanizmów orientacji uwagowej, starając się wnieść nowe argumenty wspierające, kwestionujące, a przede wszystkim poszerzające główne teorie funkcjonujące w literaturze (oryginalna koncepcję odrębnych sieci uwagowych Posnera i Petersena, teorię Tassinari i wsp. opartą na koncepcji zaangażowania przedruchowego Rizzolattiego, oraz koncepcje postulujące odrębne lub powiązane mechanizmy związane zarówno z czynnikami sensorycznymi, jak i planowaniem, programowaniem i wykonaniem reakcji motorycznej, np. Taylor & Klein; Lupianez i wsp.). Każdy artykuł zawiera analizę istniejącej we współczesnej literaturze kontrowersji oraz raportuje badanie, którego celem było rozstrzygnięcie tej kontrowersji, lub przynajmniej przybliżenie takiego rozstrzygnięcia. Dodatkowo habilitant zastosował w autoreferacie ciekawy i, moim zdaniem bardzo dobrze przemyślany zabieg, polegający na poszerzenie zawartej w artykułach interpretacji wyników o dyskusję z publikacjami innych zespołów badawczych, w których prace wchodzące w skład osiągnięcia były cytowane i omawiane.

Habilitant podzielił artykuły zgłoszone jako główne osiągnięcie naukowe na trzy części. Pierwsza część została zatytułowana „Mechanizmy egzogennej kontroli uwagi: przenoszenie uwagi i hamowanie powrotu (IOR)" i składają się na nią trzy publikacje: (1) Michalczyk, Ł., & Bielas, J. (2019). The gap effect reduces both manual and saccadic inhibition of return (IOR). *Experimental Brain Research*, 237(7), 1643-1653, (2) Michalczyk, Ł. (2023). Fixation offset decreases pupillary inhibition of return. *Brain and Cognition*, 170, 106058 oraz (3) Michalczyk, Ł. (2025). Fixation offset decreases manual inhibition of return (IOR) in detection and discrimination tasks. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, *78*(3), 594-603. Ta część (ewentualnie w połączeniu z kolejną) wydaje mi się najważniejsza w całym dorobku publikacyjnym autora, obejmuje też najnowsze jego publikacje, w powstaniu których jego rola była dominującą (w dwóch z nich jest zresztą jedynym autorem). Publikacje te ukazują habilitanta jako doskonale łączącego dwie sprawności dojrzałego badacza: z jednej strony jako sprawnego eksperymentatora, pomysłowo konstruującego nowe schematy eksperymentalne z wykorzystaniem sprawdzonych elementów, z drugiej strony jako wnikliwego teoretyka, dla którego nowe rozwiązania metodologiczne nie są celem samym w sobie, ale narzędziem do rozstrzygania dostrzeżonych kontrowersji teoretycznych. Należy przy tym zauważyć, że badania nad orientacją uwagową we współczesnym ujęciu mają ponad 30-letnią tradycję, ale stosowane w nich procedury eksperymentalne, jak i teoretyczne wyjaśnienia badanych mechanizmów należą do najbardziej finezyjnych we współczesnej psychologii poznawczej. z jednej strony trudno więc tu o całkowicie nowe podejście metodologiczne i nowe teorie, z drugiej strony dostrzeżenie istotnych luk w istniejących teoriach i dostosowanie metod do rozstrzygnięcia dość subtelnych rozróżnień stawia przed badaczem poważne wyzwania.

W pierwszej publikacji (Michalczyk i Bielas, 2019), stanowiącej punkt wyjścia dla dwóch kolejnych, zostało pokazane że zanikanie punktu fiksacji 200 ms przed wyświetleniem bodźca docelowego powoduje osłabienie hamowania powrotu mierzonego zarówno czasem reakcji manualnej jak i czasem reakcji sakadycznej, co wydawało się zgodne z koncepcją zaangażowania systemu premotorycznego. Jak jednak zauważył habilitant, takie wyniki nie wykluczają, że w proces hamowania powrotu zaangażowane mogą być nie tylko mechanizmy oparte na planowaniu reakcji ruchowej, ale także sensoryczne lub ich interakcja. Druga publikacja (Michalczyk, 2025) raportuje badanie, które w intencji autora miało pozwolić na rozróżnienie tych mechanizmów. Procedura wcześniejszego badania, wykorzystującego typowe zadanie prostej detekcji bodźca docelowego, została poszerzona o alternatywne zadanie dyskryminacyjne tworząc schemat 2 x 2 (odstęp lub brak odstępu między zniknięciem punktu fiksacji a bodźcem, oraz zadanie: detekcja lub dyskryminacja bodźca). Trzecia publikacja (Michalczyk, 2023) wykorzystuje paradygmat znikającego punktu fiksacji połączony z paradygmatem badania ukierunkowania endogennej (zakrytej) uwagi poprzez pomiar reakcji źrenicowej na luminancję danej części pola uwagi przy ciągłej centralnej fiksacji wzroku. Jest to jedna z najbardziej pomysłowych metod badania ukierunkowania uwagi zakrytej. Wyniki uzyskane z użyciem tego wskaźnika okazały się zbieżne z behawioralnymi wskaźnikami używanymi w poprzednich dwóch studiach. W sumie wyniki badań przedstawionych w tych trzech publikacjach pozwoliły poszerzyć hipotezę dwóch systemów sterujących orientacją uwagi (sensorycznego i okoruchowego/przedruchowego) o ich interakcję i odmienne zaangażowanie w procesach facylitacji i hamowania powrotu. W dyskusji wyników zdecydowanie podoba mi się bardzo staranne ważenie rożnych możliwych interpretacji, zamiast typowego prostego stwierdzenia zgodności lub niezgodności wyniku z daną hipotezą. To, czego mi zabrakło, to próby głębszego rozpatrzenia, jaki może być mechanizm interakcji obu systemów, np. w oparciu o współczesna wiedzę o połączeniach funkcjonalnych mózgowych sieci realizujących te systemy. Ale nawet bez tego wyniki i ich interpretacja wnoszą istotny wkład do wiedzy o badanych zjawiskach.

Do drugiej części włączona została tylko jedna publikacja (Michalczyk, Ł., Bielas, J., & Schab, A. (2020). Preparation of saccade sequences and eye programming affect endogenous covert attention. *European Journal of Neuroscience*, 52(5), 3419-3433), raportująca dwa eksperymenty, których celem było określenie, w jaki sposób planowanie sekwencji ruchów gałek ocznych wpływa na selekcję uwagową oraz czy procesy programowania ruchu sakad mogą wpływać na zasoby uwagi. Schemat badania jest bardziej złożony, niż w poprzedniej serii i nie polega na prostej analizie facylitacji lub hamowania powrotu uwagi, ale sekwencji planowania i programowania ruchów oka, zainicjowanej wskazówką. To, co łączy raportowane tu badanie z poprzednimi, to wyprowadzenie głównego problemu badawczego z nurtu teoretycznego odwołującego się do premotorycznej teorii uwagi Rizzolattiego. Autorzy proponują podzielić aktywność systemu okoruchowego w procesach orientowania uwagi endogennej na dwie rozróżnialne funkcjonalnie (ale także realizowane przez odmienne mechanizmy neuronalne)) fazy: planowanie i programowanie ruchów oka. Niejako „przy okazji" pokazany został efekt meridianu – względnego opóźnienia sakady, jeżeli przekracza ona umowna linię, dzieląca pole widzenia na górna i dolna połowę. To opóźnienie występowało jednak w przypadku drugiej sakady w sekwencji, a nie występowało w pierwszej, co jest dodatkowym argumentem na rzecz rozróżnienia fazy planowania

(przygotowania) sekwencji, a programowania motorycznego. Ponownie podoba mi się rozpatrywanie rożnych możliwych interpretacji wyników i, dodatkowo, szczegółowe odniesienie się w autoreferacie do późniejszej publikacji innego zespołu badawczego, w którym wyniki badan habilitanta zostały przywołane, co jest udaną próbą poszerzenia interpretacji w świetle nowych prac i ważną próbą udziału w dyskusji toczącej się na łamach literatury naukowej.

Trzecia część osiągnięcia naukowego bardziej odbiega od dwóch poprzednich, ale wciąż jest z nimi spójna. Obejmuje dwie publikacje, w których habilitant był współautorem. Dotyczą one związku reaktywności emocjonalnej (rozumianej jako cecha temperamentu) z procesami egzogennej orientacji uwagowej. O ile wcześniej opisane badania dotyczyły szczegółowo zarysowanych mechanizmów orientacji zarówno egzogennej jak i endogennej uwagi, w tym przypadku badane były różnice indywidualne w zakresie takich zmiennych, jak dynamika czasowa hamowania powrotu skorelowane z różnicami w zakresie reaktywności emocjonalnej, przy czym brak szczegółowych hipotez dotyczących tego, jakie mechanizmy mogą stać za taką korelacją. Jako kognitywiście, ta część osiągnięcia naukowego habilitanta wydaje się więc mniej ciekawa i znacząca od poprzednich i chyba podobnie ocenia ją sam habilitant, ponieważ w autoreferacie poświecił jej znacznie mniej miejsca, niż dwóm poprzednim. Wyraźnie mniejszy, choć wciąż znaczący (10-20%) jest deklarowany udział w powstaniu i realizacji badań oraz w publikacji. Tym niemniej raportowane w tej części publikacje zostały dostrzeżone przez międzynarodową społeczność badawczą i doczekały się znaczących cytowań. Podobnie jak poprzednio, habilitant analizuje te cytowania i wyciąga z nich wnioski wykraczające poza pierwotnie opisane w oryginalnych publikacjach.

Podsumowując ocenę całości przedstawionego w autoreferacie osiągnięcia naukowego należy podkreślić, że składające się na nie badania nie są przyczynkami, ale konsekwentną próbą zbudowania własnej syntezy i modyfikacji istniejących teorii. Chociaż wskaźniki liczby cytowań publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego nie są wysokie, to jednak część z tych cytowań wyraźnie wskazuje na to, że prace habilitanta wywarły istotny wpływ na badania innych, często czołowych, zespołów badawczych. Należy przy tym pamiętać, że większość publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego, to prace opublikowane w ciągu ostatnich kilku lat, toteż nawet niewielka liczba cytowań w prestiżowych czasopismach świadczy o tym, że są one dostrzegane przez międzynarodowe środowisko badaczy procesów orientacji uwagowej. Biorąc to pod uwagę oraz oceniając znaczenie problematyki orientacji uwagowej jako jednego z centralnych zagadnień w badaniach nad przetwarzaniem informacji, nie mam najmniejszych nawet wątpliwości, że przedstawiony cykl publikacji stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny i, tym samym, spełnia kryteria Art. 219, ust. 1, p. 2 Ustawy.

Aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Jedynym koniecznym ustawowym kryterium przyznania stopnia doktora habilitowanego, którego spełnienie przez habilitanta budzi poważne wątpliwości, jest wskazany w art. 219 ust. 1 p. 3 Ustawy wymóg istotnej aktywnością naukowej albo artystycznej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Jak wynika z

przedstawionych w autoreferacie informacji, habilitant był zatrudniony tylko w jednej uczelni (Uniwersytet Ignatianum) i nie odbywał nawet krótkoterminowych staży naukowych w innych uczelniach (w szczególności zagranicznych). W autoreferacie habilitant wskazuje jako aktywność wypełniającą ten wymóg ustawy publikowanie w wydawnictwach zagranicznych i recenzowanie zgłaszanych do nich manuskryptów oraz udział w zaledwie jednej konferencji międzynarodowej i to odbywającej się w Polsce. Wszystkie te aktywności to typowe działania wykonywane w ramach typowych prac osoby zatrudnionej na etacie naukowym lub dydaktyczno naukowym i nie można ich traktować jako aktywności „realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej". Jednocześnie publikacje w renomowanych wydawnictwach i działalność recenzencka wskazują na ugruntowaną pozycję habilitanta w światowej nauce, ale nie tego dotyczy przywołane kryterium ustawowe. Wydaje się jednak, że mimo że nie zostało to explicite wykazane w autoreferacie, habilitant prowadził istotną działalność naukową w więcej niż jednej instytucji naukowej, co w połączeniu z rozpoznawalnością jego dokonań badawczych w skali międzynarodowej wydaje się dostatecznie spełniać wymogi art. 219 ust. 1 p. 3 Ustawy. Będąc jeszcze doktorantem Uniwersytetu Jagiellońskiego i podając taką afiliację, habilitant został współautorem jednej pełnej polskojęzycznej publikacji naukowej (Asanowicz, D., Siedlecka, M., & Michalczyk, Ł. (2008). Interdyscyplinarne podejście do badań mechanizmów uwagi jako model badawczy dla kognitywistyki?. *Rocznik Kognitywistyczny*) oraz abstraktu konferencyjnego opublikowanego w angielskojęzycznym czasopiśmie, od 2013 r indeksowanym przez WoS (Asanowicz, D., Michalczyk, L., Marzecova, A., & Wolski, P. (2009). Effects of prism adaptation on voluntary and reflexive orienting of attention. *Acta Neurobiologiae Experimentalis, 69*), co wskazuje na aktywność naukową realizowaną przez habilitanta na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Dorobek towarzyszący.

Chociaż Ustawa nie wskazuje oceny tzw. „dorobku towarzyszącego" jako kryterium w postępowaniu habilitacyjnym, zwyczajowo recenzja odnosi się także do tych osiągnięć habilitanta. Oprócz 6 publikacji włączonych do cyklu stanowiącego zgłoszone osiągnięcie naukowe, habilitant wykazuje kolejnych 5 publikacji w recenzowanych czasopismach naukowych, indeksowanych w bazach Scopus i WoS. Nie jest to dorobek imponujący rozmiarem, ale w wystarczającym stopniu pokazujący, że doświadczenia badawcze habilitanta wykraczają poza kilka ścisłe powiązanych paradygmatów i obejmują również zagadnienia stosowanej neuronauki poznawczej, obejmując np. takie zagadnienia, jak zastosowanie neurofeedbacku do treningu uwagi u osób starszych.

Chociaż działalność recenzencka na rzecz czasopism naukowych o wysokim prestiżu nie może być (wbrew intencji habilitanta) traktowana jako „działalność badawcza w więcej niż jednej instytucji naukowej", to jednak jest ważnym elementem dorobku towarzyszącego i świadczy o rozpoznawalności habilitanta w międzynarodowym środowisku badaczy procesów orientacji uwagowej. Zaskakuje natomiast nikły udział habilitanta w międzynarodowych konferencjach naukowych – w autoreferacie wykazana została tylko jedna taka konferencja, przy czym odbywała się ona w Polsce i wygłoszony na niej referat był w języku polskim. Brak też informacji, czy habilitant kierował projektami badawczymi fundowanymi z innych środków, niż przez macierzystą jednostkę naukową. Habilitant kierował natomiast stosunkowo dużą liczba prac magisterskich, ale

brak informacji, by pełnił rolę promotora pomocniczego w przewodach doktorskich (nie jest to jednak wymaganie ustawowe). Habilitant ma też doświadczenie dydaktyczne z zakresu psychologii poznawczej, psychologii różnic indywidualnych, psychometrii i biologicznych mechanizmów zachowania, uzyskane na Uniwersytecie Ignatianum oraz Uniwersytecie A. Frycza-Modrzewskiego w Krakowie. Posiada też osiągnięcia organizacyjne zarówno w ramach macierzystej uczelni, jak i w szerszym środowisku naukowym. Wykazał się też działaniami na rzecz popularyzacji nauki.

Konkluzja

Pomimo przedstawionych powyżej pewnych wątpliwości **stwierdzam, że dorobek naukowy dr Łukasza Michalczyka spełnia kryteria art. 219 ust. 1 Ustawy z dn. 20 lipca 2018 „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce" (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami)** i popieram wniosek o nadanie dr Łukaszowi Michalczykowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

Podpisany elektronicznie przez
Maciej Haman; Uniwersytet Warszawski
02.04.2026
13:57:07 +02'00'